

Kandidatnummer: 6019

BBABAC- BACHELOROPPGAVE MED FORSKNINGSMETODE

«Barneverns- og helsenemnda-hva med foreldrene?»

**Universitetet
i Stavanger**

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i barnevern

UIS mars 2023

Kandidatnummer: 6019

Antall ord: 10.000

Innholdsfortegnelse

1.0 INNLEDNING	4
1.1 BAKGRUNN FOR TEMA	4
1.1.2 <i>Juridiske føringer</i>	4
1.2 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING.....	5
1.3 FORMÅL MED OPPGAVEN	6
1.4.1 <i>Kommunale barnevernstjenesten</i>	6
1.4.2 <i>Bufetat</i>	6
1.4.3 <i>Omsorgsovertakelse (lovhjemmel)</i>	7
1.4.4 <i>Barneverns- og helsenemnda (tidligere Fylkesnemnda)</i>	8
1.4.5 <i>Brukermedvirkning</i>	8
1.5 PRINSIPPER I BARNEVERNSTJENESTEN	8
1.5.1 <i>Barnets beste</i>	9
1.5.2 <i>Biologiske prinsipp</i>	9
1.5.3 <i>Mildeste inngreps prinsipp</i>	10
2.0 TEORIKAPITTEL	11
2.1 STIGMA.....	11
2.2 SORG	12
2.2.1 <i>Sjokkfase</i>	12
2.2.2 <i>Reaksjonsfasen</i>	13
2.3 SALUTOGENESE	13
3.0 METODE	14
3.1 VALG AV METODE	14
3.1.1 <i>Inklusjons- og eksklusjonskriterier</i>	15
3.1.2 <i>Datainnsamling</i>	16
3.1.3 <i>Valg av artikler</i>	16
3.2 ANALYSE AV FORSKNINGSARTIKLENE	18
3.2.1 <i>Presentasjon av forskningsartiklene</i>	18
3.3 STUDIENS TROVERDIGHET	21
4.0 RESULTATER	23
4.1 SORG	23

4.2 STIGMA.....	23
5.0 DISKUSJON AV FUNN	24
5.1 SORG	24
5.1.1 Sorgen over omsorgsovertakelsen.....	24
5.1.1 Hvordan kan en møte foreldre i sorg	25
5.2 STIGMA.....	27
5.2.1 Skammen over å ha mistet omsorgen for barnet	28
6.0 AVSLUTNING	29
7.0 LITTERATURLISTE.....	30

1.0 Innledning

Det er flere grunner til at foreldre bør følges opp etter en omsorgsovertakelse. Mange foreldre har et omfattende behov for hjelp, som kan forsterkes etter at barna blir plassert. Veiledning og oppfølging av foreldre kan være viktig for barna som er plassert. En av grunnene til at foreldre ikke forstår hvorfor det har skjedd en omsorgsovertakelse og går videre til retten, kan tyde på manglende foreldreoppfølging. I en norsk sammenheng kan mange av ankesakene foreldre har reist for den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) forstås med manglende oppfølging etter en omsorgsovertakelse (Granerud, 2022). I denne oppgaven skal jeg se på barnevernstjenestens oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse.

1.1 Bakgrunn for tema

Året 2019 ble Norge dømt i EMD i Strasbourg. Dommen var ett brudd på retten til familieliv, som en finner i artikkel 8 i den europeiske menneskerettskonvensjonen. Denne saken kalles Strand-lobben og er kjent for at norske myndigheter besluttet å frata mor foreldreansvaret, og tillatte tvangsadopsjon (Oftedahl, 2019). Ved 13 mot fire stemmer konkluderte EMD at Norge hadde krenket EMK artikkel 8, om retten til familieliv til begge saksøkerne. Dette har vært en historisk sak som har satt sitt preg for norsk barnevern praksis. Saken vekket min interesse om omsorgsovertakelse og foreldre, og spilte en stor rolle for valg av tema. Etter at Norge tapte saken sendte Barne- og familiedepartementet i 2020 ett skriv til samtlige kommuner og statsforvaltere, med presiseringer som medfører små, men viktige endringer i norsk barnevern. Det handlet om biologiske foreldres rett til samvær, og synet på familieliv og hensyn til familiebåndene. Det har i ettertid blitt stilt større krav til undersøkelser og begrunnelser i omsorgsovertakelser og målet skal være gjenforening mellom barn og foreldre så langt det lar seg gjøre. Videre ble det stilt krav fra departementet om at barnevernstjenesten må dokumentere hva de har gjort for å muliggjøre en tilbakeføring (Søvig, 2020).

1.1.2 Juridiske føringer

I januar 2023 trådte lov 18. juni 2021 nr. 101 om barnevernstjenester (barnevernsloven) i kraft. Her har det også blitt gjort noen endringer i hvordan oppfølging til både barn og foreldre etter omsorgsovertakelse skal gjennomføres, i et eget kapittel 8. Det er i §8-2 innført en plikt til å utarbeide planer ved akuttvedtak. Videre er det en egen bestemmelse om oppfølging og planer ved ettervernstiltak, i barnevernsloven §8-5. I §8-3 heter det at omsorgsovertakelser i utgangspunkt er midlertidige og målet skal være en mulig gjenforening. Dette ble tydeliggjort ved at barnevernstjenesten systematisk og regelmessig må vurdere om

vedtak om omsorgsovertakelse kan oppheves. Det gjør at barnevernstjenesten har en plikt til å følge opp foreldre etter en omsorgsovertakelse. §4-16 i barnevernsloven kommer det til uttrykk at barnevernstjenesten har plikt til veiledning, oppfølging og tilrettelegging for gjenforening etter omsorgsovertakelse. Siden lovverket sier at foreldre har rett på oppfølging, var det med på å påvirke temaet jeg ville skrive om. Den nye barnevernsloven har akkurat tredd i kraft, som gjør at forskningen jeg finner er basert på lov 17.juli 1992 om barneverntjenester.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Gjenforening etter en omsorgsovertakelse er noe som har vært en målsetting ved omsorgsovertakelser også tidligere, men er videreført i den nye barnevernsloven §8-6. Her presiseres det at selv om tilbakeføring ikke er en mulighet. Skal det være et mål at veiledning og oppfølging av foreldrene, som har mistet omsorgen skal være med å styrke god relasjon mellom de biologiske foreldrene og barna. Loven viser at barnevernstjenesten har tre ulike oppgaver overfor foreldre; veiledning, formidling av kontakt til andre instanser og legge til rette for en mulig gjenforening (Granerud, Syrstad & Andresen, 2022). På bakgrunn av min nysgjerrighet for oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse velger jeg å basere forskningen på den siden foreldrene opplever å møte barnevernstjenesten. Hvilke opplevelser de sitter igjen med etter en prosess der de har mistet omsorgen for barnet.

Problemstillingen min blir derfor: Hvilken oppfølging har foreldre behov for etter en omsorgsovertakelse?

I denne oppgaven vil jeg komme innpå hvilken påvirkning omsorgsovertakelse kan ha for foreldre. Selv om barnevernstjenesten har vurdert at det er grunnlag for omsorgsovertakelse, vil også mange av foreldrene gå gjennom sin egen sorg. Dette er noe jeg ønsker å finne ut mer om. Jeg ønsker å se på hvordan foreldre opplever en slik skjedd? Forstår de hvorfor det har skjedd en omsorgsovertakelse? Føler de at de blir møtt på deres behov? Og hvordan opplever de oppfølgingen av deres behov etter en omsorgsovertakelse?

1.3 Formål med oppgaven

Formålet med oppgaven vil først og fremst være å besvare problemstillingen om «hvilken oppfølging har foreldre behov for etter en omsorgsovertakelse?». Videre vil jeg også se på hva denne prosessen kan gjøre med foreldre, etter det har skjedd et inngripende tiltak som omsorgsovertakelse.

1.4 Begrepsavklaringer

Under begrepsavklaringer kommer jeg til å definere relevante begreper som jeg mener er viktige å avklare for min oppgave.

1.4.1 Kommunale barnevernstjenesten

Barnevernet er delt inn i en kommunal og statlig del. I følge bufdir (2021) jobber barnevernet i Norge for å fremme en trygg barndom og gode oppvekstvilkår for barn og ungdom. Barnevernets samfunnsoppdrag innebærer både en plikt og et ansvar som er forankret i lover og internasjonale konvensjoner. Den kommunale delen av selve barnevernstjenesten har ansvaret for å sikre barn og unge trygge og gode oppvekstvilkår, og de skal gi barna nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, jf. barnevernsloven. §1-1 Den statlige delen av barnevernet har ansvar for å etablere og drifte institusjoner og bistå kommunene med å rekruttere og formidle fosterhjem (bufdir, 2021).

Den kommunale barnevernstjenesten har ansvaret for at barn som oppholder seg i kommunen og har behov for bistand fra barnevernet, får hjelpen de trenger. Det handler blant annet om å jobbe forebyggende, gi råd og veiledning, gå gjennom bekymringsmeldinger, foreta undersøkelser og treffe vedtak om hjelpetiltak og akuttvedtak. Videre kan det også handle om å forberede saker for barneverns- og helsenemnda, godkjenne fosterhjem og følge opp de barna som er plassert utenfor hjemmet (Nav, 2023).

1.4.2 Bufetat

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) er organisert i fem regioner og har ansvar for det statlige barne- og familievernet. De skal gi barn, unge og familier som har behov for det, tiltak med høy og riktig kvalitet i hele landet. Regionene i Bufetat leverer statlige barne- og familieverntjenester på vegne av staten. Ansvaret er regulert i barnevernsloven og familievernkontorloven. De tilbyr den kommunale barnevernstjenesten differensierte

og spesialiserte barnevernsinstitusjoner, fosterhjem og hjelpetiltak i heimen. Etaten har ansvar for at tjenesten drives på en forsvarlig måte og at tjenestetilbudet er tilstrekkelig. Når den kommunale barnevernstjenesten har kommet frem til at et barn trenger plassering utenfor hjemmet, kan Bufetat bistå barnevernstjenesten med å finne riktig tiltak (Bufdir, u.å.).

1.4.3 Omsorgsovertakelse (lovhjemmel)

En omsorgsovertakelse innebærer at barnevernstjenesten overtar omsorgen for barnet ved at barnet plasseres utenfor hjemmet, som oftest i et fosterhjem eller på en barnevernsinstitusjon. Dette betyr at barnevernstjenesten vil ha det overordnede omsorgsansvaret for barnet, og skal iverksette nødvendige tiltak og ta større avgjørelser som gjelder barnet (familierettsadvokater, 2019). Omsorgsovertakelse er hjemlet i barnevernsloven §5-1, der den oppstiller vilkår som må ligge til grunn for barneverns- og helsenemnda til å fatte vedtak om omsorgsovertakelse.

Når barnet bor utenfor hjemmet, utøver fosterhjemmet eller barnevernsinstitusjonen den daglige omsorgen for barnet på vegne av barnevernstjenesten. Det betyr de vil ha ansvaret for å oppdra barnet og følge opp når det gjelder skole, fritid og sykdom (familierettsadvokater, 2019). Dette betyr ikke at barnevernstjenesten overtar foreldreansvaret, men de tar over den daglige omsorgen. Foreldre med foreldreansvar handler om at det er de som bestemmer navn til barnet, om barnet skal meldes inn i trossamfunn og spørsmål om helsehjelp. Foreldreansvar handler om rettigheter til å være med å bestemme personlige beslutninger for barnet, og rett til informasjon om barnet. Det kan for eksempel være at foreldrene kan delta på skolemøter på vegne av barnet om de vil. Men det er likevel slik at den daglige omsorgen kan avgjøre større avgjørelser om dagliglivet som flytting, skolegang, jf. barneloven §37.

Barnevernstjenesten plikter å følge opp både de omsorgsplasserte barna og foreldrene deres etter barnevernsloven §8-3. Oppfølgingen i loven er presisert med at foreldrene skal bli tatt kontakt med og få tilbud om veiledning og oppfølging. Barnevernstjenesten skal også kunne sette dem i kontakt med øvrige hjelpeinstanser, dersom foreldrene ønsker dette. Videre har også §8-3 en bestemmelse om at barnevernstjenesten skal legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet, jf. §5-7, der hensynet ikke taler imot det (Bendiksen og Haugli, s.261).

1.4.4 Barneverns- og helsenemnda (tidligere Fylkesnemnda)

Barneverns- og helsenemnda for barnevern og sosiale saker er et domstollignende forvaltningsorgan som har avgjørelsesmyndighet i saker, som omhandler omsorgsovertakelse og tvangsinngrep ved alvorlige atferdsvansker hos ungdom (Bufdir, 2021).

Det er 12 nemnder i landet. I den enkelte sak består dette av en leder som er jurist, to sakkyndige medlemmer og to medlemmer fra et alminnelig utvalg. En sakkyndig vurdering skal være med å gi en barnefaglig vurdering av hva som på kort og lang sikt vil gi barnet en forsvarlig omsorg, eller faglig vurdering av andre spesifiserte tema. Dette er ofte psykologer eller psykologspesialister, men også psykiatere og andre faggrupper som kan søke til barneverns- og helsenemnda. Avgjørelser som blir fattet i barneverns- og helsenemnda kan påklages til tingretten (bufdir, 2021).

1.4.5 Brukermedvirkning

Et sentralt prinsipp i barnevernstjenestens saksbehandling er barnet og ungdommen sin rett til å bli hørt og medvirke i egen sak, jf. barnevernsloven §1-4 første ledd. Dette skal bli ivarettatt i alle faser av saksbehandling og oppfølging. Det skal bli gitt tilstrekkelig og tilpasset informasjon og det skal være mulighet for å uttrykke sine synspunkter. Barnet skal føle de blir hørt og lyttet til, og synspunkter skal legges vekt etter modenhet og alder (Nav, 2023).

Ikke alle foreldre kan eller ønsker å medvirke i samhandling med barnevernstjenesten, særlig etter en omsorgsovertakelse. Samarbeid mellom foreldre og barnevernstjenesten kan bli vanskelig, fordi foreldrene kan ha personlige utfordringer der aggresjon over avgjørelsen kan være så sterk at det ikke fungerer. Ved slike tilfeller bør barnevernstjenesten forsøke å formidle kontakt med andre instanser (bufdir, 2019).

1.5 Prinsipper i barnevernstjenesten

Her vil jeg komme innpå tre av de viktigste prinsippene barnevernstjenesten jobber etter; barnets beste, biologiske prinsipp og mildeste inngreps prinsipp.

1.5.1 Barnets beste

Barn og ungdom som er under 18 år har et krav på omsorg og rett til en trygg oppvekst. I første rekke er dette foreldrenes ansvar, men når foreldrene ikke greier å ivareta dette ansvaret, skal barnevernstjenesten gripe inn å hjelpe, jf. barnevernsloven §1-1. Da må barnevernstjenesten ta utgangspunkt i det som er til det beste for barnet, jf. barnevernsloven §1-3. For å finne ut hva som er til barnets beste i den enkelte sak, skal barnets mening vurderes i samsvar med barnets alder og modenhet og barnets behov for omsorg og trygghet, jf. barnevernsloven §1-4. Det handler også om barnets behov for å bevare familiemiljøet og opprettholde relasjoner. Videre skal barnevernstjenesten vurdere om barnet i den enkelte sak er i en sårbar situasjon og skolegang vil også være en viktig faktor for vurderingen. Barnevernstjenesten skal alltid foreta en helhetlig og skjønnsmessig vurdering av hva som vil være barnets beste i det enkelte og konkrete tilfelle. Dette kan også ofte komme i konflikt med det foreldrene mener er til det beste for barnet, jf. bvl. §1-3 (bufdir, 2021).

1.5.2 Biologiske prinsipp

Barnevernsloven gir ikke en direkte omtale av hensynet å ivareta det biologiske bånd. Det er et klart utgangspunkt at det vil være normalt til barnets beste å vokse opp sammen med sine biologiske foreldre. Dette kan en for eksempel se ved at barnevernstjenesten skal gi frivillig hjelp, og ved mildeste inngreps prinsipp at det skal ikke foregå tvang før vilkårene i loven er oppfylt. Omsorgsovertakelser skal oppheves når det ligger til rette for det. I tillegg skal det bli tilrettelagt ved at barn og foreldre skal få kunne ha kontakt gjennom samvær etter en omsorgsovertakelse. Det vil også være viktig når barn skal flytte hjemmefra, at det blir foretatt en vurdering om det er til barnets beste å flytte til noen i familien eller et nært nettverk. Videre følges også retten til familieliv av lov 17.mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (grl.) §102 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 8. Barnekonvensjonen artikkel 9 slår også fast på at barn ikke skal skilles fra sine foreldre med mindre det har blitt tatt en vurdering fra kompetente myndigheter og de har besluttet dette er nødvendig og til barnets beste (Bufdir, 2022).

Tilknytningsprinsippet er et prinsipp som ikke er direkte sitert i lovverket, men skal være et grunnleggende vurderingstema. Dette skal knyttes opp mot det biologiske prinsipp i

beslutningsprosesser som omhandler bosted, samvær og tilbakeføring (Bunkholdt Kvaran, 2021, s.66).

1.5.3 Mildeste inngreps prinsipp

Barnevernstjenesten jobber etter det som kalles mildeste inngreps prinsipp. Dette betyr at barnevernstjenesten ikke kan iverksette mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig i den enkelte sak. Dette kan for eksempel bety at barnevernstjenesten må vurdere om hjelp i hjemmet er aktuelt før en eventuell omsorgsovertakelse. Dette samsvarer også med barnevernsloven. §1-5 der det går fram at barn har rett til omsorg og beskyttelse, først og fremst i egen familie. Der barnevernstjenestens tiltak ikke skal være mer inngripende enn nødvendig.

2.0 Teorikapittel

I dette kapitlet vil jeg ta for meg noen teorier, som kan være sentrale for å hjelpe meg til å belyse problemstillingen min. Jeg har da valgt å bruke begrepet stigma, sorg og salutogenese. Sorg og stigma er viktig for mitt tema fordi det er noe som kan følge med etter en omsorgsovertakelse, som gjør at det kan være viktig å ta med seg inn i samarbeid med foreldre. Salutogenese er et viktig begrep, som kan gi foreldrene en forståelse til å akseptere omsorgsovertakelsen.

2.1 Stigma

Begrepene «stigma» og «stigmatisering» ble to viktige begreper innen avvikssosiologien og samfunnsvitenskapen rundt på 1960-tallet (Gundersen, 2021). Goffman beskriver stigma på flere måter. Han sier at situasjonen for en person som av en eller annen grunn ikke er i stand til å oppnå sosial aksept kan få et stigma. Begrepet blir brukt som en betegnelse på en egenskap som er negativt stemplende. Videre deler han stigma inn i tre typer: fysiske kjennetegn, karaktermessige kjennetegn og slektsmessige kjennetegn (Goffman, 2009, s.14)

Fysiske kjennetegn handler om at en person kan være fysisk handikapp, eller som vises ved første møte med en person. Dette er ikke et spesielt utbredt kjennetegn blant foreldre i barnevernstjenesten. Karaktermessige kjennetegn er ikke lett å se ved første øyekast. Det kan være en enkelt hendelse fra fortiden som «forfølger» mennesket. For eksempel kriminalitet, rusmisbruk eller psykisk lidelse. Foreldre som har blitt fratatt omsorgen for sine barn vil ofte være preget av dette kjennetegnet. Slektsmessige kjennetegn er at mennesket kommer fra en bestemt familie, eller lignende. Det kan være personer som kommer fra familier med dårlig råd eller hvor «omsorgssvikten går i arv». Det kan være at foreldre har opplevd vold i egen familie, og bringer det videre når en stifter familie selv, fordi de ikke klare håndtere det på annen måte (Goffman, 2009, s.17).

Goffmans forståelse av stigma har inspirert mange forskere til videre studier. Ifølge Tyler (2020) må stigma bli forstått med både hverdagslige og sosiale interaksjoner, men også i relasjon til større og samfunnsstrukturelle og strukturerende maktforhold. Ifølge Otterlei (2022) har også Link og Phelan (2001) argumentert for dette, de har hevdet at stigma ikke kan forstås individuelt og løsrevet fra sosiale, økonomiske og politiske forhold som spiller inn og tillater konstruksjoner og stereotyper, merkelapper og diskriminering (Otterlei, 2022). Det kan

være å bli satt i bås ved omsorgsovertakelse, der foreldrene frykter å fortelle det til andre på bakgrunn av at det kan bli en «oss-dem» konstruksjon.

2.2 Sorg

Ifølge Dyregrov og Kristensen (2020) kan sorg forstås på mange måter. Sorg kan komme for den som mister en nær og kjær person der en kjenner på savn og lengsel. Det er et begrep som kan oppleves svært forskjellig fra menneske til menneske, selv innenfor en familie. I tidsskriftet skriver Dyregrov og Kristensen (2020) ut fra et vitenskapelig synspunkt at sorg er de psykologiske reaksjonene som følger av tap, ledsaget av sosiale, kulturelle kroppslige og åndelige aspekter. Dermed forbinder mennesket ofte sorg med noe som inntreffer oss i tap av nære relasjoner ved dødsfall, men den kan også oppstå som reaksjon på brudd i nære relasjoner (Dyregrov og Kristensen, 2020).

En sorgreaksjon er en psykisk reaksjon hvor en kan kjenne seg trist, oppgitt, redd og frustrert. Omfanget vil variere, og vil være avhengig av alvorlighetsgrad og størrelse på det som utløste sorgen. Tidligere erfaringer og ressurser mennesket sitter med vil være et grunnlag for hvordan en reagerer på et traume eller et tap av noen som betyr en del for personen. I tillegg er det viktig med de ressursene som finnes i nettverket, fordi det kan ha en betydning for utviklingen av en sorgreaksjon (NHI, 2022). Ofte i barnevernstjenesten jobber en med foreldre og familier som er marginalisert. Det er en prosess der både enkeltindivider og grupper blir skjøvet ut i ytterkantene av samfunnet. Disse menneskene står verken på utsiden eller helt på innsiden av samfunnet, men befinner seg i en gråson mellom det å være inkludert og ekskludert. Ofte har de færre muligheter til å delta i samfunnet enn andre i befolkningen (Aanesen, 2020). Derfor er sorg relevant for min oppgave når en skal jobbe med foreldre etter en omsorgsovertakelse. Det å miste omsorgen for sitt barn, kan gjøre at foreldrene opplever sorg. Mange av foreldrene har ofte ikke mye styrke rundt dem i samfunnet. Det gjør at det blir viktig for barnevernstjenesten å følge opp foreldrene. En sorgreaksjon omfatter gjerne flere faser. Nedenfor vil jeg forklare sjokkfasen og reaksjonsfasen.

2.2.1 Sjokkfase

I starten av en sorgreaksjon opplever en først det som kalles sjokkfasen. Denne fasen fremkommer ofte i sammenheng med akutt oppståtte traumer, som for eksempel i

trafikkulykker. Det kan likeså oppstå for foreldre som ikke er forberedt på akutt plassering av barnet sitt ved en omsorgsovertakelse. Ofte har en ikke fått full forståelse av det som akkurat har inntruffet. Noen kan reagere med apati, mens andre kan også bli rastløse og preges av angstsymptomer. Det kan også være mennesker som viser aggressive trekk (NHI, 2022).

2.2.2 Reaksjonsfasen

I denne fasen kan foreldrene få en mer forståelse av hva som har skjedd, og hvilken betydning det vil ha for dem at barnet deres er borte. Her kan det oppstå mange følelser, der de vanligste symptomene er angst, depresjon, atferds forandringer og kroppslige symptomer. Det kan være vanskelig å se fremover, og kan oppstå vanskeligheter med å forstå hvordan livet skal gå videre. Her kan det oppstå behov for hjelp fra andre instanser, da følelsene og savnet kan være vanskelige å håndtere alene (NHI, 2022).

2.3 Salutogenese

Salutogenese er en teori som omhandler fysisk og psykisk helse og legger vekt på hva som fremmer god helse og gir individet økt mestring og velvære, fra teoretikeren Aron Antonovsky (Lønne, 2022). Begrepet Salutogenese kan være viktig å ta med seg i samarbeid med foreldre etter en omsorgsovertakelse. I begrepet finner vi tre faktorer det består av; begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet. Dette skal gi en opplevelse av sammenheng. I barnevernstjenesten møter en stadig på foreldre som har få gode erfaringer med å klare oppgaver og utfordringer, spesielt ved omsorgsovertakelse. Dermed vil det være viktig å hjelpe foreldre til å forstå omsorgsovertakelsen. Det vil også være viktig å hjelpe foreldrene til å håndtere situasjonen på en best mulig måte, slik de kan oppnå å akseptere omsorgsovertakelsen. Til slutt handler det om å sette det en strever med inn i en meningsfull livssammenheng, slik at løsningen på det vanskelige fremstår som viktig ut fra egen livssituasjon. Da vil det være viktig for foreldrene å forstå meningen med omsorgsovertakelsen, slik de kan få til et samarbeid med barnevernstjenesten. Det å miste omsorgen for sine barn er ikke lett å forstå, og det kan gjøre det blir vanskelig å skape en mening for foreldrene rundt omsorgsovertakelsen (Bunkholdt og Kvaran, 2021, s.70).

3.0 Metode

I dette kapitlet skal jeg ta for meg hvordan jeg utførte mitt litteratursøk. Jeg skal presentere søkeprosessen for valget av de tre vitenskapelige artiklene, og forklarer analysen jeg utførte. I denne oppgaven vil forskningen jeg finner basere seg på det tidligere lovverket barnevernet fulgte fra 1992, siden den nye loven ble tredd i kraft 2023. Først skal jeg skrive om valg av metode, videre om inklusjons- og eksklusjonskriterier, datainnsamling og valg av artikler. I slutten av kapitlet presenterer jeg artiklene jeg har valgt til oppgaven.

3.1 Valg av metode

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke litteraturstudie. Det handler om å utforske problemstilling ved å innhente og anvende data ut fra utvalgte vitenskapelige forskningsartikler. Ifølge Thidemann (2019) er en litteraturstudie en studie som systematiserer kunnskap fra skriftlige kilder. Å gjøre en litteraturstudie handler om å gjøre omfattende søk og tolkning av litteraturen en finner som omhandler det en har et ønske om å finne ut mer om. Det handler om å samle inn litteratur, være kritisk til dem og til slutt sammenfatte det hele. Hensikten med en slik metode er å få en oppdatert og god forståelse av kunnskapen på det området som problemstillingen spør etter. I tillegg beskrive hvordan man har kommet fram til denne kunnskapen (Thidemann, 2019, s. 77-78). Dette gjør at det vil være mulig å få en ny innsikt og en bedre forståelse i det en ønsker å finne ut mer om knyttet til de valgte artiklene.

Jeg valgte litteraturstudie fordi jeg ønsket å finne mer ut om forskningen som allerede var gjort på feltet. Jeg ville utforske om det var spennende studier rundt temaet «barneverns- og helsenemnda- hva med foreldrene?». Har det blitt forsket på hvilken oppfølging foreldre føler de har behov for etter en omsorgsovertakelse? Jeg var nysgjerrig rundt dette og ville dermed utforske dette. Samfunnet er også i en kontinuerlig endring, som også gjør at behovet for oppfølgingen vil variere. Videre var også tidsaspektet med på å gjøre at avgjørelsen min havnet på en litteraturstudie. Skulle jeg brukt kvalitativ metode i form av intervju, ville jeg ha brukt mye tid på planlegging, der en må ta hensyn til informanter og avtale tider med dem. Ifølge Dalland (2020) er metode en fremgangsmåte et middel for å løse problemer og komme frem til en ny kunnskap. Dette gjør at en også trenger ulike metoder for å komme frem til ny kunnskap og videre til å etterprøve hvilke påstander som er sanne, gyldige og holdbare (Dalland, 2020, s.53). Metode er den fremgangsmåten en benytter for å samle inn informasjon og kunnskap for å belyse en problemstilling (Thidemann, 2019, s.74).

Videre er litteraturstudie den studien som vil gi meg best innblikk, der jeg kan lete etter forskjellige vitenskapelige artikler som omhandler foreldre som har blitt fratatt omsorgen. Kvalitativ og Kvantitativ metode kunne også fungert. Kvalitativ metode ville gitt et annet perspektiv på oppgaven enn litteraturstudie ved at jeg hadde gått dypere inn på området, for eksempel ved bruk av å intervju foreldre. Kvalitativ metode skal være med å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle (Thidemann, 2019, s.76). Ved bruk av kvantitativ metode ville jeg fått mer statistikk over problemstillingen jeg ønsket å vite mer om, det kunne for eksempel vært gjennom bruk av spørreskjemaer. Det er mer den forklarende kunnskapstradisjonen. Her vil en finne mer målbare enheter, tall, såkalte harde og objektive data, det vil si eksakt faktakunnskap (Thidemann, 2019, s.76).

3.1.1 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

For å finne aktuelle artikler brukte jeg strukturert litteratursøk. Det innebærer å avgrense og avklare området av temaet som skal undersøkes (Dalland, 2020, s.220). Inklusjons-og eksklusjonskriterier er med på å avgrense søket slik at en ikke får opp for mange artikler i søket. Inklusjonskriteriene beskriver først og fremst det som skal være med i oppgaven slik at man er sikker på at man får det man er ute etter. Videre beskriver eksklusjonskriteriene det som ikke skal være med i selve søket (NHI, 2021). Dette vil være med å hjelpe til å finne en strategi for søkingen som blir gjort, slik at den søkingen jeg gjør blir mer relatert til det en faktisk vil vite mer om.

For å få best mulig innblikk i dette temaet valgte jeg å søke etter forskningsartikler med både kvalitativ og kvantitativ tilnærming. Grunnen til jeg valgte å søke etter begge var for å se hvilken av tilnærmingene som ble mest brukt på dette området. Videre valgte jeg å ekskludere alt av artikler som var eldre en fem år i mine søk. Jeg endte opp med å velge 3 artikler som hadde kvalitativ tilnærming. For å vurdere artiklene vurderte jeg artikkelens gyldighet og holdbarhet ved å se om artiklene var fagfelleverdert. Fagfellevurdering er kvalitetssikring av forskningsbidrag ved at eksperter innenfor faget kritisk vurderer før publikasjon. Slike vurderinger blir gjerne gjort anonymt ut fra bestemte kvalitetskriterier. Det kan blant annet være om artikkelen tilfører noe nytt til forskningsfeltet, har konklusjonene dekning i dataene som rapporteres og har forfatteren forankret sin problemstilling på en god måte i publisert litteratur på området (Grønmo, 2021).

3.1.2 Datainnsamling

Søkene ble gjennomført fra 6.januar til 16 januar 2023 i databasen «Oria». Jeg søkte etter vitenskapelige artikler og videre om de var fagfelleverdert både på norsk og engelsk.

I starten av søkeperioden utførte jeg forskjellige, men bevisste søk med ulike søkeord innenfor det temaet jeg ønsket å skrive og få inspirasjon fra. Jeg benyttet meg av både Oria og Google Scholar til å utføre søk. Men Google scholar ga meg treff på rundt 800 resultater, som gjorde at jeg forholdte meg til Oria. Først begynte jeg å tenke på hva jeg ønsket å finne ut mer om. Hva er det jeg ønsker å se mer på ut fra det temaet og problemstilling jeg har valgt. Da fant jeg ut jeg ville se på hvilket behov foreldrene selv følte de trengte etter en omsorgsovertakelse. Etter jeg hadde funne ut hva jeg ønsket å finne mer informasjon om var neste steg å starte på selve søkingen.

Noen av søkeordene jeg benyttet for å få litt inspirasjon var «Etter fylkesnemnda- hva med foreldre» (9 resultater), «omsorgsovertakelse» (231 resultater), «foreldres oppfølging etter omsorgsovertakelse» (7 resultater), «foreldre som blir fratatt omsorgen» (12 resultater) og «oppfølging etter omsorgsovertakelse» (15 resultater). Videre prøvde jeg å søke på engelsk for å se hvilken forskning det var her. Da benyttet jeg meg av søkeordet «parents experiences after child removal by the state» (3 resultater). Her fant jeg også en artikkel som omhandlet mitt tema og var relevant for min oppgave. Videre brukte jeg søkeordet «foreldre som blir fratatt omsorgen». Her var det 12 resultater, der det var lett å skille ut hva som var relevant for min oppgave. Det var to fagfelleverderte artikler, der en artikkel omhandlet mitt tema. Den siste artikkelen jeg fant var ved å bruke søkeordet «oppfølging etter omsorgsovertakelse». Ved bruk av dette søkeordet fikk jeg 101 resultater der fem av artiklene var fagfelleverdert. To av artiklene var relevant for min oppgave basert på overskriftene. Jeg valgte dermed å trykke meg raskt gjennom artiklene, og fant ut at det var en av disse to artiklene som vekket min interesse.

3.1.3 Valg av artikler

For å finne frem til første artikkel valgte jeg som sakt å bruke databasen Oria. Her valgte jeg å bruke funksjonen «enkelt søk» i stedet for «avansert søk». Det gjorde jeg for å se hvor mange forskningsartikler det lå ute om temaet jeg ønsket å skrive om. I starten måtte jeg bytte litt på ord og endre litt i formuleringene når jeg søkte. Jeg valgte å avgrense meg til «foreldre som

blir fratatt omsorgen». Her fikk jeg 12 treff, der to av dem var fagfelleverdert. Av disse to artiklene valgte jeg å se på overskriften og lese raskt gjennom sammendraget for å se om de var relevante for min oppgave. Ved å gjøre dette fant jeg en artikkel som var relevant for min oppgave. Videre valgte jeg å benytte meg av funksjonen «enkelt søk», siden det kom opp 12 resultater på første søkeord. Nedenfor kommer følgende artikkel jeg valgte å anvende ut fra dette søkeordet:

1. Olkowska, A. & Aamodt, H.A (2022) = «Om sorg ved omsorgsovertagelser: sorgteori som en forståelsesramme for foreldrenes følelsesmessige reaksjoner etter å ha blitt fratatt omsorgen for sitt barn»

Videre benyttet jeg Oria og prøvde meg videre på søkeordet «oppfølging etter omsorgsovertakelse. Ved bruk av dette søkeordet fikk jeg opp 101 resultater, som er mange artikler å gå gjennom. Så for å få en best mulig oversikt valgte jeg å se litt raskt gjennom de forskjellige overskriftene, og da fant jeg ut at 5 av artiklene var fagfelleverdert. Av disse 5 artiklene var det to artikler som vekket min oppmerksomhet til å bruke i oppgaven. For å se om de var relevant for min oppgave var jeg nødt til å trykke på selve artiklene og lese kjapt gjennom. Det viste seg til at det var en av disse to artiklene som var spennende og relevant for meg til å bruke i oppgaven. Dermed valgte jeg en av disse artiklene. Nedenfor står følgende andre artikkel jeg har valgt å anvende ut fra dette søket:

2. Syrstad, E. (2022) = «Hvordan kan foreldre som blir fratatt omsorgen for sine barn, sikres god oppfølging innenfor familievernets rammer?»

For å finne den siste artikkelen jeg har valgt å bruke, benyttet jeg meg av Oria til å søke på engelsk istedenfor norsk. Jeg ville se hvilken forskning det lå hvis jeg benyttet engelsk søkeord. Grunnen til jeg valgte dette søkeordet var fordi jeg var nysgjerrig på hva opplevelse foreldre har med oppfølgingen til barneverntjenesten etter en eventuell omsorgsovertakelse, slik jeg kunne få innsyn i deres perspektiv med oppfølgingen. Her fant jeg en artikkel på det første søkeordet «parents experiences after child removal by the state». På dette søket fikk jeg tre resultater, der en var fagfelleverdert. Den ene artikkelen syntes jeg virket spennende og relevant for min oppgave. Det gjorde at jeg valgte å trykke meg inn på artikkelen for å lese den mer detaljert, og innså at den var relevant. Dermed valgte jeg å ta den med i oppgaven:

3. Otterlei, M.T. & Engebretsen, E. (2022) = «Parents experiences after child removal by the state».

3.2 Analyse av forskningsartiklene

For å få en oversikt over artiklene har jeg valgt å skrive et kort sammendrag om hver artikkel. Dalland (2020) skriver at en analyse er et granskingsarbeid der utfordringen ligger i å finne ut hva materialet har å fortelle. Når vi skal analysere data, står vi ovenfor det motsatte av det blant annet grammatikken forteller oss. Analyse i sammenheng med grammatikken forteller oss å finne sammenheng ut fra hvilket setningsledd en setning er bygd opp av, og beskrive det innbyrdes forholdet mellom setningsleddene. Når det gjelder analyse av data, er man nødt til å finne ut hva datamaterialet forteller oss (Dalland, 2020, s. 221).

I analysearbeidet må en ofte veksle mellom om å se henholdsvis helheten og delene i materialet vårt. Det kan for eksempel være å danne seg et foreløpig helhetsinntrykk av datamaterialet ved å lese gjennom intervjuer, dagboknotater og observasjonsnotater. Ved et samlet inntrykk kan en velge ut situasjoner eller sitater som er med på å danne hovedinntrykket, og som kan bringes videre til drøfting (Dalland, 2020, s. 222).

3.2.1 Presentasjon av forskningsartiklene

I presentasjonen av artiklene i oppgaven har jeg valgt å skrive et kort sammendrag om hver av de tre forskningsartiklene, der jeg har valgt og plukke ut det jeg synes var mest relevant.

Olkowska, A og Aamodt, H.A. (2022): *Om sorg ved omsorgsovertagelser; sorgteori som en forståelsesramme for foreldrenes følelsesmessige reaksjoner etter å ha blitt fratatt omsorgen for sitt barn.*

Sammendrag: Funnene i studien retter snoren mot at sorgen som følelsesmessig reaksjon, er svært sentralt etter en omsorgsovertakelse. Artikkelen handler om å rette oppmerksomheten mot foreldrenes sorg etter de har blitt fratatt omsorgen for sitt barn. I artikkelen utforsker forfatterne hvordan foreldrenes sorg uttrykkes, hvordan denne sorgen kan forstå og hvordan det virker inn på foreldrene. Med denne kunnskapen ønsker de at det kan være til hjelp for en videre og bedre oppfølging av foreldre fra hjelpeapparatet. I studien ønsket de å holde

intervjuet som en åpen samtale med få, utvalgte, spørsmål som handlet om omsorgsovertakelsen, og hvordan foreldrene forsto denne.

Metode: Artikkelen brukte kvalitativ metode i form av et semistrukturert intervju, med ni foreldre som har mistet omsorgen for ett eller flere av sine barn. Datainnsamlingen foregikk fra mars 2020 til juni 2020. De erfarte i intervjuene at foreldrene hadde individuelle og smertefulle historier som de ønsket å dele videre. Dette gjorde at de valgte å styre bort fra de forhåndsdefinerte spørsmålene. Studien ble meldt inn godkjent av Norsk senter for forskningsdata.

I analysearbeidet har forskerne vært oppmerksomme på beskrivelser de tolket som sorg, selv om ordet sorg ikke ble benyttet ofte av informantene. Det kunne være utsagn eller beskrivelsene kunne være verbale uttrykk som for eksempel historier, metaforer, ord og setninger. Videre kunne det også være non-verbale uttrykk som sukking, pust, pauser, letning etter ord og intonasjon. I analysen skilte de ut fem temaer som beskriver foreldrenes sorg knyttet til omsorgsovertakelse: den vedvarende sorgen, sorgen over tapet deler av barnets liv, den ordløse sorgen, den ensomme sorgen og den doble sorgen. I denne forskningsartikkelen konkluderer de med at barnevernsarbeidere som skal samarbeide med foreldre etter en omsorgsovertakelse, trenger å være oppmerksom på de følelsesmessige belastningene en omsorgsovertakelse innebærer. Foreldrene kan kjenne seg anerkjent og forstått, ved at en ser, bekrefter og møter den sorgen de går gjennom. Den sorgen omsorgsovertakelse innebærer har foreldre et behov for å bli møtte med anerkjennelse og forståelse av andre, og ikke bare seg selv. Det gjør også at det blir en større mulighet for foreldrene å være der for barnet- enten barnet er tilbakeført eller blir boende i fosterhjem.

Syrstad, E. (2022): *Hvordan kan foreldre som har blitt fratatt omsorgen for sine barn, sikres god oppfølging innenfor familievernets rammer.*

Sammendrag: Barnevernstjenesten har et overordnet ansvar for å følge opp foreldre etter en omsorgsovertakelse uavhengig om det er snakk om tilbakeføring eller ikke, jf. bvl §4-16. Familievernets tilbud er ikke en del av barnevernstjenestens tiltaksapparat, som betyr de ikke opererer på oppdrag fra barnevernstjenesten. Men de skal kunne bistå som frivillig supplement foreldre kan benytte seg av. Det er barnevernstjenesten som har det helhetlige ansvaret når det gjelder oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Denne

forskningsartikkelen handler om å se hvordan foreldre kan bli sikret god oppfølging, der de skal få bedre innsikt i hva slags hjelp foreldrene trenger og hvilken betydning familievernnet har for oppfølgingen.

Metode: Studien baserer seg på to ulike datasett, der den ene består av to fokusgrupper og individuelle intervjuer med syv familieterapeuter fra familievernnet som har fulgt opp foreldre i etterkant av en omsorgsovertakelse. Den andre består av to fokusgrupper og individuelle intervjuer med seks foreldre som er fratatt omsorgsretten til sine barnet, og har erfaring med familievernnet. I studien benyttet de seg av kvalitativ metode og intervjuene foregikk juni 2016 til desember 2016. Studien har fått godkjenning av Norsk senter for forskningsdata og fulgt de forskningsetiske retningslinjene som forventes av kvalitativ studie om sensitive tema.

Analysene baserer seg i hovedsak av det første datasettet. Gjennom analysen ble det identifisert tre hovedtema: Å møte foreldrenes omfattende og komplekse behov for oppfølging, skape en felles forståelse med foreldrene og avklare rammer for oppfølgingen. Det konkluderes med at en individualisert tilnærming fra familievernets side kan føre til samarbeidsutfordringer mellom familievern og barnevernstjenester, og at rollefordelingen bli utydelig. Dermed vil det være viktig med en tydelig rollefordeling mellom tjenestene. Det kan være at barnevernstjenesten tar av seg den praktiske biten og gjennom sin hjelpe-kontrollrolle identifisere områder foreldre trenger å styrke sin omsorgskompetanse. Mens familievernnet møter foreldrene i en annen, mindre kontrollerende og mer åpen rollen uten å bli alliert i kampen mot barnevernstjenesten.

Otterlei, M.T og Engebretsen, E. (2022): *Parents at war: A positioning analysis of how parents negotiate their loss after experiencing child removal by the state.*

Sammendrag: Denne studien handler om foreldres erfaringer knyttet til en omsorgsovertakelsesprosess, der det har blitt gjort individuelle forskningsintervju med 13 foreldre. Studien er begrenset til foreldres gjenfortellinger av prosessen med omsorgsovertakelse. Hensikten med studien var å få økt innsikt i foreldres opplevelser knyttet til en inngripende og mulig stigmatiserende del av barnevernsfaglig praksis. Forskerne ville også få frem viktigheten av å ivareta familier best mulig i denne prosessen. Det er foreldres retrospektive fortellinger om hvordan de opplevde å bli informert, hvilken følelse de satt igjen

med i ettertid. Artikkelen viste også hvilken oppfølging de følte de fikk fra barnevernstjenesten.

Metode: Forskerne har benyttet seg av kvalitativt forskningsdesign med forskningsintervju, som metode. Intervjuene ble gjennomført i perioden 2018-2019 av 13 foreldre, der det var 10 mødre og tre fedre. De har fulgt forskningsetiske retningslinjer og fått godkjenning fra Norsk senter for forskningsdata.

Funnene i studien viser fem hovedtema: En uventet og sjokkerende hendelse, manglende forståelse for beslutningen, foreldres reaksjoner og opplevelser av responser, svekket psykisk helse og behov for krisehjelp og en belastende ventetid med varierende oppfølging. Forskningsartikkelen konkluderer med at den kan ha betydning for utdanning- og praksisfeltet, ved å gjøre studenter og barnevernsarbeidere oppmerksomme på foreldres opplevelser i en slik belastning. I tillegg skriver de i slutten at barnevernsfaglig arbeid er komplekst og ikke kan forstås som noe en kan løse med rutiner alene.

3.3 Studiens troverdighet

Ifølge Dalland (2020) betyr kildekritikk både å vurdere og å karakterisere den litteraturen som er funnet. Det vil være viktig å overbevise leseren om at kildene er tilstrekkelige til å besvare problemstillingen, både relevans og pålitelighet. Relevans handler om hvorvidt kilden kan bidra til spørsmålene som kommer med problemstillingen. Det kan du gjøre ved for eksempel å sjekke om kilden forteller noe om de spørsmålene du stiller deg for oppgaven. Det kan være å se på hva kilden sier deg, hvordan kan du bruke kilden i oppgaven og sjekke kvaliteten på den valgte kilden. Videre vil det være viktig å sjekke kildens kvalitet. Det handler om hvilken type kilde det er, hvor gyldig den er og hvilken holdbarhet den har. Da vil det være viktig å vurdere hvilken artikkel det er, hvem har skrevet, hvem henvender artikkelen seg til, hvorfor skriver forskeren om dette, hva er formålet med en slik studie og når er artikkelen skrevet (Dalland, 2020, s.152-153).

For å kunne velge disse tre fagfellevurderte artiklene var det viktig å være kritisk til kildene. Det var også viktig å finne artikler som var relativt nye i forskningen, i og med at samfunnet er i stadig endring og det gjør også at forskningen endrer seg. Jeg mener jeg har vært grundig i arbeidet ved å finne frem til disse artiklene ved å bruke inklusjons- og eksklusjonskriterier

som skal hjelpe å belyse problemstillingen på en best mulig måte. Når jeg lette etter forskningsartikler var det viktig at de skulle ha en sterk relevans for temaet og problemstillingen. I tillegg er det viktig for meg å påpeke at dette er forskning som er gjort ut fra informantene som deltok i de ulike studiene. Det er viktig å påpeke at det var slik disse foreldrene følte det, og det nødvendigvis ikke er slike opplevelser andre foreldre har opplevd. Underveis i arbeidet har jeg også prøvd å være mest mulig objektiv omkring temaet, slik at mine meninger ikke skal sette særpreg i oppgaven.

4.0 Resultater

Fra analysen kom jeg frem til to hovedkategorier og tre underkategorier, som var fremtredende i besvarelsen på problemstillingen. Resultatene fra artiklene Otterlei & Engebretsen (2022), Syrstad (2022) og Olowaska & Aamodt (2022) blir presentert i dette kapitlet.

4.1 Sorg

Gjennom analysearbeidet ser jeg at mye av det foreldrene beskriver er den sterke følelsesmessige smerten ved fratakelse av barnet. Videre kommer en del foreldre innom tapet av deler av barnets liv. Det å ikke kunne se bilde av barna sine de årene de bodde vekke som for eksempel barnets første skoledag, foreldremøte og bursdag. Sorgen av å gå glipp av deler av barnets liv. De sliter med å fortelle hva de opplever og forstå følelsene som inntreffer dem. Når jeg har studert disse artiklene ser jeg at mange av foreldrene opplever sorgen alene. De føler seg ikke forstått og alene om situasjonen de går gjennom. Videre hadde ofte foreldrene omfattende og komplekse behov, som gjorde at de også hadde det tøft ellers i hverdagen. Det gjorde at mange av foreldrene slet med å forstå begrunnelsen for omsorgsovertakelsen. De beskrev en slags avmakt og håpløshet i møte med barnevernstjenesten. Videre opplevde de også at informasjonen om omsorgsovertakelsen bidro til en forverring av deres psykiske helse. Dermed kom jeg til underkategoriene «sorgen over omsorgsovertakelsen» og «hvordan kan en møte foreldre i sorg», som jeg kommer til å drøfte i diskusjonsdelen.

4.2 Stigma

Et annet resultat jeg fant gjennom analysearbeidet var frykten for å bli stigmatisert fra samfunnet. En del foreldre beskrev omsorgsovertakelsen om noe som gjorde dem flaue og ikke var akseptert å si høyt. Mange av foreldrene valgte å holde det for seg selv og følte de stod alene om omsorgsovertakelsen. De kjente på en følelse av skam når barnet var tatt fra dem og fryktet at de rundt ville se annerledes på dem etterpå. I mange av intervjuene beskriver foreldrene hvordan de måtte skjule at de hadde blitt fratatt omsorgen, og dermed skjule sine følelser ovenfor de andre. Det ble et skambelagt tema som verken kunne deles med naboer og andre mennesker de kjente. I drøftingen diskuterer jeg begrepet stigma opp mot omsorgsovertakelse, der jeg også benytter underkategorien «skammen over å ha mistet omsorgen for barnet».

5.0 Diskusjon av funn

I denne delen av oppgaven skal jeg gå nærmere inn og diskutere funnene, basert på det jeg fant i resultatdelen. Jeg drøfter nærmere sorgen som oppstår etter en omsorgsovertakelse, og ser også på underkategoriene «sorgen over omsorgsovertakelse» og «hvordan kan en møte foreldre i sorg». Jeg vil også komme innom begrepet stigma og «skammen over å ha mistet omsorgen for barnet».

5.1 Sorg

For å se nærmere på hvilken oppfølging foreldre har behov for etter en omsorgsovertakelse, kan det være viktig å se på hvilken effekt sorgen gjør med disse foreldre. Ut fra resultatene i de tre artiklene jeg har valgt, ser jeg mange av foreldrene beskriver den store smerten av tapet av å miste barnet sitt. Dermed er sorg sentralt å ta med i diskusjonen.

5.1.1 Sorgen over omsorgsovertakelsen

I teorien skrev jeg ifølge Dyregrov og Kristensen (2020) kan forståelsen av sorg besvares på mange måter. De skriver at en ofte forbinder sorg med noe som inntreffer oss i tap av nære relasjoner ved dødsfall, men den kan oppstå som reaksjon på brudd i nære relasjoner. Sorg kan oppstå ved en omsorgsovertakelse, fordi det skjer et brudd i den nære relasjonen mellom foreldre og barn når barnet flytter ut av hjemmet. Sorgen er noe som kjennes av og viser seg for den enkeltes egen erfaring gjennom de kulturelle sammenhenger personen står i (Dyregrov og Kristensen, 2020).

Av artiklene går det fram at foreldre beskriver en forbudt sorg, der barnevernstjenesten eller nettverket ikke forstår eller tar på alvor den sorgen de opplever. Jeg tolker de opplever en slags skam i sorgen som følge av omsorgsovertakelsen. De har sviktet sitt barn, og gjennom det også sviktet forventningene til å være forelder. Dette kan også kalles en «forbudt sorg» fordi de føler de ikke kan dele det med noen (Ellingsen, 2007). Ifølge Ellingsen (2007) sin studie får foreldre som ikke er enig i omsorgsovertakelsen mer oppfølging gjennom samvær, enn behovet for hjelp i den situasjonen eller tilstanden de er i. Mange foreldre opplever det vanskelig for barnevernstjenesten å gi oppfølging til foreldre etter omsorgsovertakelse, for eksempel sier en mor;

«Selvfølgelig skal de ha barnet i fokus, men det barnevernet skulle hatt var et team, ikke den saksbehandleren jeg har eller den som er det for ungene» (Ellingsen, 2007).

Funnene i studien kan gjenkjennes i de tre utvalgte artiklene. Foreldre beskriver en smerte som kommer helt uanmeldt, uavhengig om barnevernstjenesten var i bilde før omsorgsovertakelsen. Resultatene viser at selv om barnevernstjenesten jobber etter barnets beste, savner foreldrene at de tar hensyn til dem i oppfølgingen. Foreldrene savner at noen ser dem og forstår hva de går gjennom etter en omsorgsovertakelse. Faren ved at foreldre ikke får den oppfølgingen de har behov for, er at sorgen kan utvikle seg til rusbruk og lignende. Ofte hører vi at mange i media mener noe og det er slik barnevernstjenesten bør jobbe. Men barnevernstjenesten har mange baller i luften og har ofte mange oppgaver de skal gjennom på en dag, uke og måned. Det gjør også at barnevernstjenesten har travle dager. Dette kan også skape problemer for behovet for oppfølgingen til foreldrene. Foreldrene kan ha så mye behov at barnevernstjenesten ikke har mulighet til å følge dem opp slik foreldrene vil, selv om de vil hjelpe til. Det kan tyde på at det nødvendigvis ikke er mangel på forståelse fra barnevernstjenesten, men sammen med en presset arbeidssituasjon (Moldestad og Skilbred, 2010).

5.1.1 Hvordan kan en møte foreldre i sorg

Det å jobbe med mennesker kan både være spennende, givende, skummelt og trist. Det krever mye av deg som hjelper å stå i situasjoner som omsorgsovertakelse. Vi lærer ofte at det er viktig å gi av seg selv i møte med mennesket, ofte bringer vi med oss hendelser fra tidligere erfaringer eller situasjoner vi har stått i før. Dette kan både ha positive og negative konsekvenser. Det som kan være faren ved å ta med tidligere erfaringer, er at som hjelper kan en havne i fallgruver og ofte komme til samme konklusjon. Det kan for eksempel være: «dette gjorde jeg for å komme meg over sorgen», «da jeg var gjennom en sørgende periode gjorde jeg det for å komme meg gjennom tiden» eller «jeg har vært gjennom en lignende situasjon før, og da må vi jobbe med dette». Ingen sorg er lik noen annens sorg. Det som kan være til hjelp for noen, er ikke sikkert føles like rett for andre. Likevel er det en del felles med det. Tomheten etter den eller det vi savner, og plassen som ikke blir fylt (Aase, 2022). Dermed krever det en del av hjelpere og alltid være til stede i yrket og samarbeide med foreldre etter en omsorgsovertakelse.

Videre er det svært viktig at foreldre som mister omsorgen for barna sine får snakke om det som har skjedd. Det kan være med på å dempe kriser og traumer og gi dem kunnskap om hvordan det er å være forelder. Det kan gjøre at det skjer en endring hos foreldrene. Når de får

hjelp til å håndtere denne krisen, kan de bli bedre foreldre, selv om barnet ikke bor der. Det gjør også at barnet kan få en større ro til å etablere seg i et fosterhjem (Odland, 2018). I artiklene beskrev mange av foreldrene at de kjente en forverring av deres psykiske helse etter omsorgsovertakelsen. Dette kan tyde på at det er mangel på oppfølging og at de ikke har fått hjelp til å håndtere selve situasjonen. De beskriver sorgen som et sjokk som treffer dem, og når det begynner å inntreffe dem begynner de å tenke på tapet av deler av barnets liv og på vegne av barnet. Det gjør at som hjelper vil det være viktig å møte foreldrene i den sorgen de opplever for å vise at en er der for å hjelpe dem og for at de skal forstå selve situasjonen.

I artikkelen til Otterlei og Engebregsten (2022) ser vi at mange foreldre takker nei til oppfølging fra barnevernstjenesten. De beskriver det med at de ikke har tillit til barnevernstjenesten, fordi det er vanskelig å stole på noen som har tatt barnet deres. Det gjør at det kan bli vanskelig for barnevernstjenesten å møte foreldrene i sorgprosessen. For det første har ikke foreldrene nok tillit til at barnevernstjenesten kan hjelpe dem, og da kommer ikke barnevernstjenesten noe vei med oppfølgingen. I tillegg blir det en lang vei for barnevernstjenesten der de må oppbygge seg tillit igjen. For det andre er barnevernstjenesten i en dobbeltrolle der barna er hovedsakelig i fokus. Foreldre frykter at barnevernstjenesten får inntrykk av at de håndterer situasjonen dårlig, dermed vil de ikke vise sorgen og emosjonene de har til dem. De vil ikke det skal få påvirkning for saken videre (Ellingsen, 2007). Når foreldrene ikke vil fortelle eller samarbeide med barnevernstjenesten skaper det også problemer for oppfølgingen etter omsorgsovertakelsen og hvordan en skal møte foreldre i sorg.

Ut fra de resultatene jeg har funnet vil det være viktig å møte foreldrene der de er. Ofte i starten av omsorgsovertakelsen vil foreldrene oppleve det som et sjokk. Dette kalles sjokkfasen og det gjør at de ikke har fått full forståelse av det som har inntruffet. Det gjør at det kan oppstå en del ulike følelser for foreldrene. Da kan det være viktig å møte foreldrene på de følelser de har. Vise dem at barnevernstjenesten forstår at de opplever dette som et stort sjokk. Videre beveger de seg over til det som kalles reaksjonsfasen. Her kan det oppstå sterke reaksjoner fra foreldrene, som for eksempel sinne ovenfor barnevernstjenesten. Mange foreldre opplever at barnevernstjenesten ikke forstår og trekker seg vekk fra dem. Da kan det være viktig å vise seg og vise at en forstår de er sinte, fortsette å presse på slik en kan opparbeide et samarbeid med foreldrene (NHI, 2022).

5.2 Stigma

Videre vil det Jeppesen (u.å.) skriver om det behovet mennesket har for å bli akseptert være viktig når en snakker om begrepet stigma. Når et menneske ikke føler seg akseptert eller ikke aksepterer seg selv, kan vi også bruke begrepet stigmatisering. Dette passer også med Goffman sin beskrivelse av stigma (Goffman, 2009, s.14). Han beskriver stigma som en situasjon der personen ikke er i stand til å oppnå sosial aksept. Begrepet blir også brukt som en egenskap som er negativ stemplende, for eksempel slik foreldrene beskriver når ingen vil snakke med dem lenger etter de har åpnet seg om omsorgsovertakelsen (Goffman, 2009, s.17). Mange av disse foreldrene opplever allerede det å miste omsorgen som traumatisk. Det kan bli forsterket av en opplevelse av skyld og skam. Frønes (2001) beskriver skyld som selvførdømmelse som følge av brudd på moralske forestillinger. Det ligger et moralsk ansvar i det å bli foreldre, som i stor grad handler om å ta vare på barnet fram til voksenalder. Det å føle at en ikke strekker til på dette område, kan bidra til en sterk skyldfølelse. Når en da blir møtt på denne skyldfølelsen en bærer på av andre, kan skammen forsterke seg enda mer (Frønes, 2001, s.97).

Presiseringen som ligger i barnevernsloven, vil ikke nødvendigvis gjøre det lettere for foreldre å ta imot oppfølgingen som blir tilbudt. Gjennom artiklene ser jeg at det å vise styrke for foreldre er svært viktig og har en viktig funksjon: De frykter det gjør saken verre og at de mister muligheten for tilbakeføring. Denne frykten gjør at mange av foreldrene ikke tørr å vise den sårbarheten de går gjennom. Selv om dette skaper vanskeligheter overfor samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten, vil barnevernstjenesten likevel ha en viktig funksjon ovenfor foreldrene, spesielt siden de er et viktig bindeledd mellom foreldre og barn (Jeppesen, u.å.).

På den ene siden kan foreldre oppleve at barnevernstjenesten ikke forstår eller tar på alvor den skammen de opplever. Mens på den andre siden dekker over behovene for oppfølging i forhold til den psykiske påkjenning omsorgsovertakelse innebærer. Det gjør det vanskelig å få tak i behovet av oppfølging foreldre trenger. Gjennom disse tre artiklene virker det som foreldrene trenger klarhet i hva det skal gis oppfølging på, som blant annet tydelighet i begrunnelsen for omsorgsovertakelsen. Samtidig som det også vil være viktig å ha fokuset rettet mot de psykiske sidene ved å miste omsorgen for sitt barn. Det kan vi også se ved at foreldrene ofte snakket om den sterke smerten ved skammen og frykten av å fortelle det til andre mennesker i samfunnet.

5.2.1 Skammen over å ha mistet omsorgen for barnet

Skammen av å ha mistet omsorgen for barnet, kan bidra til å forsterke sorgen. Det at foreldre opplever det skamfullt bidrar til at de kan skjule det ovenfor jobb, skole og venner, at barnet er i omsorgstiltak gjennom barnevernstjenesten. Spesielt disse foreldrene som har ufrivillig mistet omsorgen for barnet (Ellingsen, 2007). I studien til Ellingsen (2007) ser vi det kan spesielt gjelde foreldre med rusproblem som kjenner på denne skammen, men det er også de som ikke har rusproblem som trekker frem opplevelse av skam (Ellingsen, 2007). Det Ellingsen (2007) skriver tolket jeg mange foreldre opplevde ut fra de tre artiklene jeg har valgt. En del foreldre sa i studiene at omsorgsovertakelse gjorde dem flau og ikke var akseptert å si høyt. Dermed valgte de å holde det for seg selv og følte de stod alene om situasjonen. De følte at de rundt dem ville se annerledes på dem hvis de sa høyt at de hadde mistet omsorgen for barnet. For eksempel fortalte en mor;

«Men så blir det liksom situasjoner hvor jeg har fortalt det til noen av mødrene i barselgruppa. Og da merket jeg jo at de sluttet å ta kontakt med meg. Jeg merket jo at de var ikke så interessert i å snakke med meg lenger. For det jo sikkert det at, ja vel, når du mister omsorgen så er det jo normalt sett alvorlig» (Olowaska og Aamodt, 2022).

Dette sitatet gir en bekreftelse på den skammen og skylden mor har følt. Gjennom det moren beskriver av reaksjonene til mødrene rundt, gir henne en bekreftelse på det hun allerede fryktet fra starten, av at det er ikke akseptert å miste omsorgen for barnet. Mennesket er sosiale vesener som betyr de søker bekreftelse gjennom andre mennesker. Carl Rogers bruker både begrepet selv-akset og aksept fra andre. Han hevder det handler om å imøtekomme alle aspekter ved en selv og andre, men en holdning av positiv aktelse. Videre peker han på at det ikke kan skje en endring, før en erkjenner hva og hvem man er. Dette gjelder alle deler av de erfaringer og opplevelser en sitter med, som gode og onde, og opplevelsen av andre mennesker (Jeppesen, u.å.).

6.0 Avslutning

Når en skal samarbeide med foreldre kan det være viktig å sette seg inn i deres situasjon og prøve å forstå hva de opplever. Det kan også være viktig for barnevernstjenesten å ikke gi opp. Fortsette å kjempe slik barnevernstjenesten kan klare å få til et samarbeid med foreldre. Dette kravet til oppfølging av foreldre er styrket i den nye barnevernsloven. Klarer en ikke få til et samarbeid med foreldrene etter en omsorgsovertakelse, kan det være lurt å henvise til andre instanser. Det kan være med å hjelpe foreldrene i veien videre, hvis de får noen andre instanser å forholde seg til. Det er også viktig å påpeke at dette er presentert ut fra funnene i de tre artiklene, og det nødvendigvis ikke alltid er slik. Det er mennesker fra studier som har opplevd det. Mennesket er komplekst, som gjør at behovet for oppfølging vil variere.

Lever et barn i en situasjon i hjemmet som er klart uholdbar, kan barnevernstjenesten beslutte at det beste for barnet er omsorgsovertakelse. Dette er tøffe saker for de som jobber i barnevernstjenesten. Det er en hel prosess barnevernstjenesten skal gjennom, og det er aldri lett å ta beslutningen om omsorgsovertakelse. Barnevernstjenesten skal følge opp barnet og foreldrene de har tatt omsorgen fra. Det gjør at det kan være vanskelig å skape tillit til foreldrene etter en omsorgsovertakelse, siden barnevernstjenesten allerede er i minus. Det kan også være vanskelig å bygge tillit til foreldre når de kan lese om saker over hele media, for eksempel Strand-lobben. Der Norge ble dømt i EMD. Dette kan skape frykt for oppfølgingen etter omsorgsovertakelse for mange foreldre. Når en ikke klarer skape tillit til foreldre, kan det skape problemer med å finne ut hvilket behov foreldrene har for oppfølgingen etter en omsorgsovertakelse.

Omsorgsovertakelse er et komplekst tema. Det foreldre har behov for i oppfølgingen vil variere. Foreldrene har opplevd et tap og dermed kan det være viktig og ikke gi forhåpninger om tilbakeføring etter omsorgsovertakelse. Det kan være viktig å jobbe med foreldrene, der barnevernstjenesten prøver å snu omsorgsovertakelsen til noe foreldrene kan akseptere i hverdagen. Dette kaller Antonovsky for salutogenese. Det å hjelpe foreldre til å begripe, håndtere og gi dem en forståelse av mening til omsorgsovertakelsen (Bunkholdt og Kvaran, 2021, s.70). Slik at det videre kan bli en forståelse av sammenheng for foreldre etter en omsorgsovertakelse.

7.0 Litteraturliste

Barnevernsloven. (2022). *Lov om barnevern* (Lov-2022-06-17-45). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97?q=barnevernsloven>. *

Bufdir. (2023, 19. januar). *Organisering og oppgaver*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. https://www.bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Organisering_og_oppgaver/. *

Bufdir. (2022, 19.august). *Saksbehandlingsrundskrivet- retningslinjer for barneverntjenestens saksbehandling*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. <https://ny.bufdir.no/contentassets/ed7a489b2fbf4c808e4637c037e51450/saksbehandlingsrundskrivet.pdf>. *

Bufdir. (2021, 09.februar). *Slik jobber barnevernet*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. https://www.bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Om_barnevernet/. *

Bufdir. (2020, 28.mai). *Bufdir*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. https://bufdir.no/Kontakt/Om_Bufdir_og_Bufetat/Om_Bufdir/. *

Bufdir. (2019, 22.januar). *Barnevernets ansvar*. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/barnevernsforeldre_oppfolging_av_foreldre_med_barn_i_fosterhjem_og_barnevernsinstitusjon/. *

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2021). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid* (2.utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. (7.utg.). Gyldendal. *

Dyregrov, A., Dyregrov, K. & Kristensen, P. (2020, 13.august). *Hva vet vi om sorg og komplisert sorg?* Psykologisk.no. <https://psykologisk.no/2014/09/hva-vet-vi-om-sorg-og-komplisert-sorg/>. *

Ellingsen, I.T. (2007, 11.desember). *Å miste omsorgen for sitt barn*. Nordisk sosialt arbeid. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-3037-2007-04-05>. *

Familierettsadvokater. (2019, 07.november). *Omsorgsovertakelse*. Familierettsadvokater. <https://www.familierettsadvokater.no/barnevern/omsorgsovertakelse/>. *

Frønes, Ivar (2001). *Skam, skyld og ære i det moderne*. Fagbokforlaget. *

Goffman, E. (2009). *Stigma: om avvigerens sociale identitet*. (2.utg). Samfundslitteratur. *

Granerud, A.M., Syrstad, E. & Andersen, E.W. (2022, 08.april). *Etter fylkesnemnda- hva med foreldrene? Oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse- ansvar og rollefordeling*. Fontene forskning. <https://fontene.no/forskning/etter-fylkesnemnda--hva-med-foreldrene-oppfolging-av-foreldre-etter-omsorgsovertakelse--ansvar-og-rollefordeling-6.584.865706.b3fddf09cb>. *

Gundersen, D. (2021, 8.november). *Stigma*. Store norske leksikon. <https://snl.no/stigma>. *

Haugland, V.S., (2023, 11.januar). *Om oss*. Statsforvalteren.no. <https://www.fylkesmannen.no/portal/Om-oss/>. *

Johanssen, T. (2021, 26.juli). *Når forskningen tar feil*. NHI. <https://nhi.no/rettigheter-og-helsetjeneste/om-forskning/nar-forskningen-tar-feil/>. *

Lønne, A. (2022, 20. september). *Salutogenese*. Store norske leksikon. <https://sml.snl.no/salutogenese>. *

Moldestad, B. & Skilbred, D. (2010, 31.mars). *Når barn bor i fosterhjem. Utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barnevernstjenesten*. Tidsskriftet Norges Barnevern. <https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/doi/full/10.18261/ISSN1891-1838-2010-01-04>. *

Nav. (2023, 06.januar). *Barnevernets ansvar og oppgaver*. Nav. https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/samarbeid/for-kommunen/barn-og-unge2/retningslinjer-for-samarbeid-mellom-barneverntjenesten-og-nav-kontoret/1.1-barnevernets-ansvar-og-oppgaver_kap. *

NHI. (2022, 22.juli). *Sorgreaksjon*. NHi.no. <https://nhi.no/psykisk-helse/psykiske-lidelser/sorgreaksjon/>.*

Oftedahl, M. (2019, 10.september). *Norge dømt i Strasbourg i Strand Lobben-saken*. Fosterhjemsforeningen. https://www.fosterhjemsforening.no/wp-content/uploads/2019/10/FK-5-19-Norge-dømt-i-Strasbourg-i-Strand-Lobben-saken.pdf?fbclid=IwAR3ztFQ3JQcsnYdEysZqX6lvZJqyJesYabFe6Djd06g-3JP7_VpITrRK8kg.*

Olkowska, A. & Aamodt, H.A. (2022). *Om sorg ved omsorgsovertagelser*. Tidsskriftet Norges Barnevern. <https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/doi/full/10.18261/tnb.99.1.2>

Otterlei, M.T. (2022). *Perspektiver på omsorgsovertakelser: En kvalitativ studie av foreldre og barnevernsarbeideres erfaringer med omsorgsovertakelsesprosesser med tilknyttede problemområder* (Doktorgradsavhandling, Universitet i Stavanger). https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/bitstream/handle/11250/3018008/Marte_T_Otterlei_PhD.pdf?sequence=3. *

Otterlei, M.T. & Engebretsen, E. (2022). *Parents at war: A positioning analysis of how parents negotiate their loss after experiencing child removal by the state* (Qualitative social work). <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/14733250211048546>.

Røkenes, O.H. & Hanssen, P.H. (2012). *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (3.utg). Fagbokforlaget.

Svartdal, F. (2021, 10.januar). *Fagfelle vurdering*. Store norske leksikon. <https://snl.no/fagfelle vurdering>. *

Syrstad, E. (2022). *Hvordan kan foreldre som har blitt fratatt omsorgen for sine barn, sikres god oppfølging innenfor familievernets rammer?* Tidsskriftet Norges Barnevern. <https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/doi/10.18261/tnb.99.2-3.4>

Søvig, K.H. (2020, 9.januar). *Kommentar til høstens barnevernssaker mot Norge*. Juridika.
<https://juridika.no/innsikt/kommentar-til-høstens-barnevernssaker-mot-norge>. *

Thidemann, I. J. (2019). *Bachelor-oppgaven for sykepleier-studenter: den lille motivasjonsboken i akademisk oppgaveskriving*. (2.utg). Universitetsforlaget. *

Aase, I.M. (2022, 28.januar). *Hvordan møter vi mennesker i sorg*. Landsforeningen uventet barnedød. <https://lub.no/aktuelt/hvordan-moter-vi-mennesker-i-sorg>. *

Selvvalgt pensum: 800 sider.